

Верховний
Суд

П'ята міжнародна науково-практична конференція
«Адміністративна юстиція в Україні: проблеми теорії та практики»

Вихід адміністративного суду за межі позовних вимог:
питання імперативності та процесуальні обмеження

Ірина Желтобрюх
суддя Верховного Суду
доктор юридичних наук

Стаття 5 КАС України визначає диспозитивне право на звернення до суду та способи судового захисту

Кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом,

звернутися до адміністративного суду, *якщо вважає*, що рішенням, дією чи

бездіяльністю суб'єкта владних повноважень *порушені її права*, свободи

або законні інтереси, і просити про їх захист *шляхом (...)*

Захист порушених прав, свобод чи інтересів особи, яка звернулася до суду, може здійснюватися, зокрема, **ШЛЯХОМ**:

- 1) визнання протиправним та нечинним нормативно-правового акта чи окремих його положень;
- 2) визнання протиправним та скасування індивідуального акта чи окремих його положень;
- 3) визнання дій суб'єкта владних повноважень протиправними та зобов'язання утриматися від вчинення певних дій;
- 4) визнання бездіяльності суб'єкта владних повноважень протиправною та зобов'язання вчинити певні дії;
- б) прийняття судом одного з рішень, зазначених у пунктах 1-4 цієї частини та стягнення з відповідача - суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, заподіяної його протиправними рішеннями, дією або бездіяльністю.

Захист порушених прав, свобод чи інтересів особи, яка звернулася до суду, може здійснюватися судом також в інший спосіб, який:

- 1) *не суперечить закону* ⓘ
- 2) *забезпечує ефективний захист* прав, свобод, інтересів

Суд розглядає адміністративні справи *не інакше як* за позовною заявою, поданою відповідно до цього Кодексу, в межах позовних вимог. Суд може вийти за межі позовних вимог, якщо це необхідно для ефективного захисту прав, свобод, інтересів людини і громадянина, інших суб'єктів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень (ч 2 ст 9 КАСУ)

У разі задоволення позову суд може прийняти рішення про:

- 2) визнання протиправним та скасування індивідуального акта чи окремих його положень;
- 3) визнання дій суб'єкта владних повноважень протиправними та зобов'язання утриматися від вчинення певних дій;
- 4) визнання бездіяльності суб'єкта владних повноважень протиправною та зобов'язання вчинити певні дії;
- 6) прийняття судом одного з рішень, зазначених у пунктах 1-4 цієї частини, та стягнення з відповідача - суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, заподіяної його протиправними рішеннями, дією або бездіяльністю;
- 10) інший спосіб захисту прав, свобод, інтересів людини і громадянина, інших суб'єктів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень, який не суперечить закону і забезпечує ефективний захист таких прав, свобод та інтересів

У випадку, визначеному пунктом 4 частини другої цієї статті, суд може зобов'язати відповідача - суб'єкта владних повноважень прийняти рішення на користь позивача, якщо для його прийняття виконано всі умови, визначені законом, і прийняття такого рішення не передбачає права суб'єкта владних повноважень діяти на власний розсуд.

У випадку, якщо прийняття рішення на користь позивача передбачає право суб'єкта владних повноважень діяти на власний розсуд, суд зобов'язує суб'єкта владних повноважень вирішити питання, щодо якого звернувся позивач, з урахуванням правової оцінки, наданої судом у рішенні
(ч 4 ст 245 КАСУ).

сутність, підстави та межі
повноваження суду щодо виходу за межі позовних вимог

?..

Постанова Шостого апеляційного адміністративного суду від 10 червня 2019 року та постанова Верховного Суду від 20 листопада 2019 року по справі №826/9457/18

«Однак, суд апеляційної інстанції не звернув уваги на достатність застосування способу захисту позивача в межах заявлених ним вимог та помилково скасував податкове повідомлення-рішення в цілому, навіть в тій частині, яка не була заявлена позивачем як предмет спору, у зв'язку з чим рішення суду апеляційної інстанції підлягає зміні в цій частині», -

з постанови КАС ВС від 10.10.2019 по справі №0670/4011/12

Завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень (ч.1 ст.2 КАС України).

Згідно з ч. 5 ст. 16.2 Правил цивільного процесу Сполученого Королівства суд може застосувати будь-який засіб правового захисту, на який позивач має право розраховувати,
навіть якщо цей засіб правового захисту не зазначений у позовній заяві

За змістом ч. 1 ст. 134 Закону Польщі про судове адміністративне провадження адміністративний суд має вирішити справу у її межах, не будучи зв'язаним позовними вимогами позивача, який є приватною особою, та їх правовим обґрунтуванням.

Єдиним винятком є оскарження податкових консультацій, яке може ґрунтуватись лише на твердженнях про порушення процедурних правил, неправильне тлумачення податкового законодавства або неправильну правову оцінку обставин справи платника податків. Адміністративний суд у цих справах є зв'язаним позовними вимогами та їх обґрунтуванням (ст. 57а Закону Польщі про судове адміністративне провадження).

За ст. 88 Закону Німеччини про адміністративне судочинство суд не може вийти за межі прав, захист яких вимагається у позові, але він не зв'язаний версією відповідних правових вимог. При цьому, судове рішення може ґрунтуватись лише на фактах та результатах дослідження доказів, щодо яких сторони у справі мали можливість висловити їх думку (ч. 2 ст. 108 Закону Німеччини про адміністративне судочинство).

Попередні висновки щодо умов застосування повноважень щодо виходу за межі позову судом:

Здійснення такого повноваження є *імперативним обов'язком суду*, виконуючи який, насамперед, адміністративний суд:

- має обґрунтувати наявність *підстав* для цього, у тому числі недостатність обраного позивачем способу захисту та можливість більш ефективного захисту за допомогою іншого способу, який при цьому *не може призводити до погіршення становища позивача*;
- є зв'язаним правами, свободами та законними інтересами, за судовим захистом яких звернувся позивач та які є *предметом спору*;
- *не має допускати* покладення в основу судового рішення обставин, щодо яких *відповідач не мав можливості висловити заперечення*

Дякую за увагу!
Разом до перемоги!